

Рецензия

за процедура по конкурс за академична длъжност „професор“ в област на висше образование
1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика /Основи на педагогическите изследвания, Педагогика/, обявен в ДВ от 19.02.2016 г., бр.14 за нуждите на СУ „Свети Климент Охридски“, Факултет по педагогика, катедра Дидактика

Рецензент: проф. д-р Яна Рашева-Мерджанова, СУ „Свети Климент Охридски“, ФП, катедра Дидактика

Конкурсна процедура: конкурсът е обявен върху **145 лекционни часа по задължителни дисциплини в профила му** /Основи на педагогическите изследвания 75 ч., Емпирични изследвания в неформалното образование 20 ч., Емпирични изследвания в социалната работа 50 ч./ и **145 часа по избираеми дисциплини също по профил** /45 ч. л. по Педагогика за учителска правоспособност в Исторически факултет и 50 ч. л./50 ч. упр. по дисциплината Трансфер на кредити и мобилност в европейски образователни мрежи/. Те са в трите специалности на ФП и в ИФ на Софийския университет на бакалавърско равнище, редовна и задочна форма на обучение и гарантират пълноценна заетост за академичната щатна длъжност „професор“. Конкурсната процедура е реализирана според изискванията на Закона, вътрешноуниверситетския правилник и нормите на академичната етика.

Представяне на кандидатите: в конкурса участва **един кандидат** – доц. д-р Бончо Господинов. Темата на дисертационния му труд е *Ефективност на методите на обучение*, защитен през 1995 г. в СУ "Св. Климент Охридски" с научен ръководител проф. д-р Доно Василев. Кандидатът е доцент от 1999 г. във ФП на СУ. Образователният и професионалният му път са изцяло свързани с образованието – педагог магистър и съответно учител-преподавател в различни степени /начален учител 1983-84 г.; учител в гимназиален курс по психология, етика, право и естетическо възпитание 1984-1989 г./; в основни висши български училища /ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий 1989-95 г. и СУ „Св. Климент Охридски“ от 1995 г. и досега/, което има значение не само за оформянето на професионалиста, но и за събиране на разностранен опит и зрелост. Паралелно с това доц. Господинов е натрупал и сериозен управленски опит като заместник-декан в ПФ на ВТУ /1994-95 г./; заместник-декан и във ФП на СУ /2001-2007 г./; ръководител на катедра Дидактика пак във ФП /2001-2003 г./; от 2011 г. и досега е декан на факултета, обявил конкурса. Общият професионален педагогически стаж на кандидата е 32 години и половина и както продължителността му, така и съдържателните му измерения внушават уважение.

Оценка на научната продукция: в конкурса са представени за рецензиране 16 труда след доцентурата за периода 1999–2016 г.: 2 монографии, 2 университетски учебника, 2 статии в научни списания, 1 статия в поредица на чужд език, 9 доклади в сборници от научни форуми, единият на латиница. Списъкът, депозиран от кандидата, съответства на актуална справка от електронната информационна система „Авторите“. Една от монографиите и двата университетски учебника са в съавторство с ясно обозначаване още в съдържанието на персоналното авторство на участниците от екипа. Изт. 3 е квалифициран като научна статия, но е студия в ГСУ. **Редом с този квалифициран списък** за рецензиране в конкурса, в документацията присъстват списък с всички научни публикации на кандидата /35/ и списък с научните публикации след доцентурата /26/. **Прави чест на автора**, че предварително редуцира от квалифицирания списък за конкурса както научните публикации от предходни етапи в кариерното развитие, така и 5 значими научни труда в съавторство с членове на

научното жури /1 монография, 2 студии и 2 статии в научна периодика/ и първото издание на университетския учебник *Педагогика*.

Основната монография на доц. Господинов /изт. 1/ е *Научното педагогическо изследване. Методологически, технологични и методически аспекти*, обсъждана и рецензирана в първичното научно звено катедра Дидактика и публикувана в Издателство на СУ „Св. Климент Охридски”, 2016 г. Когато преценяваме монографичен труд според Закона за РАСРБ като хабилитационен за академичната длъжност „професор“, **два са основните комплексни въпроса**, на които оценката трябва да даде отговор:

- Кои са наличните *монографични* характеристики на представеното съчинение, достатъчно добре ли са изявени и съответства ли то на основен фундаментален задължителен академичен курс?
- Кои са потенциалните/реални научни *приноси* на това съчинение и достатъчни ли са те за съответното най-високо университетско длъжностно равнище?

Общият отговор и на двата въпроса е положителен. ***Достойнства на труда в академичния му контекст:***

1. Проблематиката на педагогическото научно изследване е *фундаментална за научното познание, интензивно развиваща се, а с това актуална и напълно подходяща за авторско новаторско съчинение на опитен и компетентен изследовател.*
2. *Уводът* на книгата го идентифицира като *съвместяване на университетски учебник-помагало /4 част/ и монографичен труд /1, 2 и 3 части/*. Авторът пояснява целите и задачите, произтичащи от потребностите и проблемите, които се заема да изследва и решава. Същевременно посочва и *историко-систематичния характер на книгата* в опит да се включи, продължи и развие българската научна традиция в това поле, осъвременена и обогатена с международния опит.
3. Тематиката на съчинението съответства на *основен академичен курс в университета, във Факултета по педагогика, обезпечен с достатъчно на брой задължителни часове в бакалавърска степен на висшето образование и чийто титуляр* от години е кандидатът.
4. Авторът е *познат и известен в българската педагогическа научна общност като доказан изследовател, писател, преподавател, експерт-консултант и обучаващ* в заявената област.

Достойнства на труда като самостоятелно научно съчинение:

1. Богато *съдържане, логически разгърнато, наследяващо и обогатяващо традициите в систематиката* на проблемите, свързани със структурирането, организирането и реализирането на научното педагогическо изследване.
2. Присъства една *начална методологическа част* относно отношенията знание и познание; видове научно познание/знание; наука и образование; история на научните педагогически изследвания; класификация на научното познание, която част прави съчинението *пълноценно граничещо с философия на науката и епистемологията. Специално място е отделено на концептуализирането и изработването на научни хипотези.*
3. Теоретичните постановки са придружавани, където е възможно с богати *примери, схеми, таблици и систематизации*, което подпомага възприемането, разбирането, усвояването, упражняването.

4. Организацията и фокусирането, стилът и маниерът, езикът на текста са *разпознаваеми* като начин на работа и списване от Бончо Господинов.
5. Авторът ползва *подбрани и значими научни източници*.
6. Книгата представлява *необходимо и развиващо проблематиката на научното изследване съчинение, което може да подпомага* подготовката на студенти, на докторанти и изследователи.
7. *Ако дадените примери от автора към съответните методи, инструменти и процедури са действително авторски*, то те могат да се приемат като **изследователски и аналитико-синтетични миниатюри**.

Разсъждения и съображения, свързани с общия характер на съчинението:

1. По моя преценка *книгата е университетски учебник с монографичен характер, тъй като водеща характеристика е систематизацията пред проблематизацията*.
2. Доц. Господинов много аргументирано казва на едно място в труда си, че твърда граница между количествени и качествени изследвания не може да бъде прокарана и все повече се реализират смесени дизайни на изследователски процедури. Но от друга страна, *в съдържанието отделно се разглежда теоретическо изследване и отделно дизайнът на емпирично равнище се дели на качествен и на количествен, като при това в рамките на качествените изследвания е отделено място за историческото изследване*. Тъй като тук се включват признаци за класифициране от друг логически порядък /диахронично и синхронично/, и тъй като съществуват и други класификации на научните педагогически изследвания /напр. Савова, Ж. Култура на академичното писане. 2015 г./, очевидно е че възникват **въпроси, свързани с качествено изследване като тип дизайн и инструментариум /атрибутивна гносеологическа характеристика/ и качествено изследване като стойност /приписвана аксиологическа характеристика/**.
3. Може да се засили **проблемният характер** на самия текст и авторската позиция, чиято „polemicност“ /монографична характеристика/ често отстъпва пред систематичността и изчерпателността /характеристика на университетския учебник/ при прегледа на различни позиции.
4. **Ползваната библиография** естествено се оцветява от предпочитанията и оценките на автора, но в монографично съчинение /в съдържателното разгръщане, не само в литературата/ е редно, според мен, да намерят място повече от съвременните български автори – Доно Василев, Иванка Мавродиева, Жулиета Савова, Сава Джонев, Константин Янакиев, независимо от трудността да се срещат разминаващи се позиции.
5. Все още различните *примери* могат да бъдат по-добре „педагогизирани“. Ако авторът пребори тази „класическа“ традиция в учебниците по педагогически изследвания да се онагледяват с примери от медицина, икономика, психология и т.н., би било чудесно.

В обобщение, смятам, че представеният труд е внушително навременно съчинение със свои приноси в развитието на методологията на педагогическите изследвания на определен техен етап */систематизиране на постиженията през т.нар. количествен подход в науката/ и е отворено към перспективата за съдържателно обогатяване на програмите за качествени и по-естествените смесени изследвания, които тук са представени в рамките на 10 с. /130-140 с./ – ясно е локализиран проблема и перспективата за предстоящи съдържателни разработки.*

*Другата монография на Б. Господинов /съавт. В. Делибалтова/ **Теоретико-практически аспекти на обучението в слети класове 2016 /изт. 2/**, отговаря на актуални и спешни, а и модерни и не по-малко проблемни тенденции в съвременното образование. При отчитане на регионални, възрастови, институционални, социолого-културни особености, от една страна, и специфично дидактически детерминанти от друга, на читателя се предлага стегната, обоснована, технологизирана и приведена в готовност „рамка“ за реализиране на обучение в слети класове. Кандидатът разработва частта за класическите и алтернативни форми на организация на обучението. *Ценен принос* представлява представянето на опита в руската образователна система за работа в разновъзрастови групи и колективни учебни занятия при учителска кооперация. Доц. Господинов *проявява сензитивността си към трансформациите и необходимите непрекъснати промени* в системите за организация на обучението, в конкретните методи и форми, в партньорството между специалисти, в търсенето на работещи алтернативи в променящите се условия на съвременното социално и училищно пространство.*

*Учебникът /по-скоро учебното пособие/Сборник/ **Европейско образование. Документи. Добри практики. Библиографии.** от 2011 г. /изт. 15/ запознава с водещи парадигми, тенденции в европейското образователно пространство, но и тук авторите продължават към законодателните регламенти и приложните равнища на тяхната реализация, освен това снабдяват специалистите с ценни ресурси в помощ на реалната им дейност. Авторът разработва теоретичния модул /223-231 с./ в четвърта част за трансфер на кредити и мобилност с присъщата си оперативност, конкретност и приложна ориентация за подбор и представяне на европейските документи в тази област.*

Учебникът на Б. Господинов, С. Чавдарова-Костова и В. Делибалтова по Педагогика. Второ преработено и допълнено издание от 2012 г. /изт. 16/ представлява сам по себе си етап в развитието на българското теоретично систематизиране на педагогическото познание. Кандидатът разработва първа глава Педагогиката като наука и параграфите от втора глава за съдържание на обучението /256-282 с./; методи /302-324 с./ и форми на обучение /335-356 с./.

Със своята преподавателска дейност и публикации вторът допринася за *разграничаването на социалната работа и педагогиката* в периода 2005-2010 г.: много важен исторически момент на навлизане и обособяване на социалната работа и като университетска специалност, и като теоретико-приложно направление в българската социална действителност, и като професионална сфера на българския пазар на подпомагащи професии, и като законодателно поприще. Изявяват се изследователската насоченост и характерология, изследователският „вкус“ на автора да се ангажира с полета на изследване, обединени смислово и проблемно **около тяхното методологическо, понятийно, теренно обособяване, структуриране и параметриране /изт. 3, 5, 8, 11/.**

Докладите от конференции са изцяло авторски: там кандидатът споделя и огласява личните си и научни, но и приложни, професионални позиции. Проблемите са свързани отново със същите **фундаментални полета на педагогиката и социалната работа,**

съдържателно фокусирани върху научното изследване, структурирането на съдържанието на областите и понятийните уточнения, на професионализацията на учителите /изт. 9, 10, 12/; с качеството на образованието /изт. 6, 13/.

В обобщение за научната продукция на кандидата по профила на обявения конкурс: основните тематични области на изследователските му усилия могат да се структурират така – *педагогика и социална работа във взаимовръзка /научно обосноваване, предметно поле, методолого-изследователско структуриране/, професионален профил и квалификационно развитие на специалистите, основи на педагогическото изследване, качество и ефективност на образованието.* Важен индикатор в потвърждение и на съдържателното обобщение, и на стойността на изследователските резултати, е справката с *цитирания* на автора, забелязани в личен архив и извлечени от интернет информационна база: в документацията са представени данни за *25 цитирания и 20 индексинари публикации.*

Преподавателска и обучително-консултантска дейност: след доцентурата Бончо Господинов е ръководил 10 дипломанта на бакалавърско и на магистърско равнище. Актуалната преподавателска заетост на кандидата е по шифъра на обявения конкурс – и на бакалавърско, и на магистърско равнище. Колегата има множество участия като преподавател в СДК и специализации, в множество обучения и квалификационни курсове в цялата страна; като поканен консултант в редица практики и научно-изследователски проекти на други организации.

В този аспект на рецензията **вътрешната гледна точка** дава още една възможност за **обективно аналитично открояване** на академичната характерология на кандидата, скрита зад фактологията. Доц. Бончо Господинов демонстрира академична и преподавателска зрелост и култура, характерни за утвърден специалист вече от няколко години – с разработването на **основни фундаментални задължителни курсове в специалностите на факултета и с предоставянето и споделянето им след това с по-млади колеги:** това е курсът по „Основи на социалната работа“ при стартирането на специалност „социални дейности“ /предоставен впоследствие на друг колега/ и това е курсът по „Експериментална педагогика“ /споделен впоследствие с по-млад колега/. **Културата и зрелостта по този начин да създаваш и да поддържаш университетската и академична приемственост е изключително ценно високо академично и човешко постижение, което вече е съответно на академичната длъжност професор по... И го преценям като още един специфичен аксиологически, на ценностно равнище принос на колегата спрямо университетската гилдия и за развитие на университетската култура.**

Научно-изследователска и експертна дейност: кандидатът представя участия в научно-изследователски проекта в различно качество и на различни равнища – 9 проекта на национално, международно и вътрешноуниверситетско равнище. Забележително е научното ръководство на кандидата на успешно защитили докторанти – общо 6, като 2 ръководства са на чужд език. В момента доц. Господинов е научен ръководител на двама докторанта.

Административна и ръководна дейност: това е нарочно обособен компонент в рецензията, защото смятам, че в случая дава възможност да се изведат съществени характеристики на предлаганата кандидатура. Бончо Господинов е във ФП от 1995 г. и не само опознава и се адаптира към манталитета на общността; нещо повече – заявява себе си и позволява на общността да се адаптира към него. Самият факт, че е втори мандат Декан на ФП показва и количеството, и качеството на резултата от тези процеси. Заслужава да се отбележи не само това, но и **ефекта от лоялната, издържана в принципите на университетските традиции на автономност, взаимно зачитане и историческо познаване, междуфакултетска политика** на сътрудничество и коректно легитимно партниране, особено с факултети и общности, чиито академични, изследователски и професионални територии се пресичат с тези на с ФП – ФНПП, ДИУУ, ФФ, филологическите специалности. Благодарение на професионалните си качества, при използване на опита и авторитета на конкретните специалисти от факултета, Бончо Господинов в екип с колегите си реализира **една постепенна, но устойчива и последователна политика на квалификационно, програмно, академично уточняване; на едновременно разграничаване и партниране между факултетите при зачитане на техните интереси и най-вече в полза на интересите на всички студенти – за придобиване на ясни, издържани, признати професионални и академични квалификации.** В това поле кандидатът реализира един **специфичен академичен университетски принос за поддържане висотата на академичните стандарти на подготовка, регулиране и еднозначност във висшето образование** при сложните процеси на непрекъснато роене и интегриране на научни и професионални направления и ниши.

Научни приноси: приемам съдържателно формулираните от кандидата приноси и ги систематизирам в съответствие с откритите в рецензията водещи теми на научното му творчество:

- Разграничаване на научните области „педагогика“ и „социална работа“;
- Обогаляване на *професионалния профил и квалификационни измерения на педагогическите специалисти /учителя/ и на социалните работници*; обосновка и представяне на модел на базова висша професионална подготовка на учителите.
- *Обогаляване на основите на педагогическите изследвания* на базата на еволюционно проследяване и на съвременна интеграция между класическите количествени и по-нови качествени изследвания; **за първи път** се прави систематичен опит за разграничаване на трите основни типа изследователски стратегии /количествени, качествени, смесени/, както и между описателните и обяснителните емпирични количествени изследователски програми.
- Реализирани пълноценни приносни изследвания върху *релацията ефективност – качество на образованието* с понятийни и терминологични уточнения;

- Обогаляване на *конкретни проблемни теми в съвременната обща Педагогика* – научен статут, методи и форми на обучение; **за първи път** се разглеждат класически и алтернативни подходи в организация на работата в слети класове;

Отново искам да подчертая двата специфични приноса „в плюс“ на аксиологическо равнище – първият, за университетска политика на междуфакултетско партньорство и квалификационно легитимиране и вторият, за развитие на университетските традиции на преподавателка приемственост и за създаване на академични школи. Смяя да предвидя, че в десетилетия на ценностно свръхразнообразие и индивидуализация в глобален мащаб, подобни културни образци на консолидация ще стават все по-дефицитни и нужни, а и съвсем резонно – водещи и валидни при оценяване на кандидататурите за заемане на академични длъжности.

Препоръки и въпроси: имам два въпроса и една препоръка към кандидата.

Препоръката ми е свързана с бъдещата работа на автора – *да доразвие и завърши изследванията си върху качество на образованието като концепция, теоретичен, технологичен модел и апробация /т.е. следващо дисертационно изследване/,* като една от важните задачи на съвременните образователни системи, от една страна. Но от друга, и за мен по-важна, смятам, че това е **мисия, принадлежаща на Бончо Господинов и съответно – проявяваща се в категорично очакване към него.**

Въпросите ми са към монографията за *Основи на педагогическите изследвания:*

1. Кои са „ключовите“ трудности и ограничения пред качествените изследвания /в атрибутивен гносеологически смисъл/ за осъществяването им като качествени /в аксиологически стойностен смисъл/? Или, **кои са основните ограничения на качественото изследване да бъде качествено? Този въпрос също е покана за доразвиване на емблематичната кратка част за качествените изследвания в монографията и очаква не толкова обяснение, а по-скоро потвърждение от автора за бъдеща ангажираност с този дял от проблематиката за педагогическите изследвания.**

2. **В контекста и като продължение на горното питане:** тъй като се отбелязва, и то с основание, че качествените изследвания се насочват към дълбочинно многостранно изучаване на изследвания обект-проблем чрез качествени методи, как смята доц. Господинов – това не е ли логично свързано и с **определени изисквания за зрелост и опит на самия изследовател,** на вече налична сериозна експертиза /вкл. и „количествена“/ в съответната област? Или с други думи – не крие ли сериозни **рискове от деформиране на качественото изследване разширяващата се ориентация на все повече млади /и неопитни/ изследователи** на магистърско, докторантско, а и на бакалавърско равнище към качествени изследвания? **Как академичното обучение и подготовка да подходи към този казус?**

Заклучение: на основание на всички изведени и доказани научни, професионални и академични приноси в многообразната дейност на кандидата; на професионалните потребности на структурното звено-заявител и на законността на осъществената процедура, *предлагам да се реши израстването в академична длъжност „професор“ на доц. д-р Бончо Господинов по професионално направление 1.2. Педагогика /Основи на педагогическото изследване, Педагогика/ за нуждите на Факултета по педагогика на СУ „Свети Климент Охридски“.*

28.05.2016 г
София

Рецензент:
/проф. д-р Яна Рашева-Мерджанова/

